

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 17 Januari 1909. N°. 1620.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor België per jaar / 2.40, voor Nederland en Ned.-Indië per jaar / 1.80, voor overige landen per jaar / 2.40. Afzonderlijke nummers / 10. Abonnementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer / 0.50. Aanvragen en vermelding van liefdegaven / 12 per regel.

Pro Siege.

DERDE REEKS. (Tweede gedeelte). Christus Koningschap en de Kerk.

XVII.

En hij zeide tot hem: Hoed mijne schapen. Johannes 21: 16.

Kerspelvorming is steeds door ons aanbevolen, en ook het jongste verloop der dingen heeft ons in de overtuiging, dat het hietoe komen moet, bevestigd. Reeds nu toch, nog niet 't vierde eener eeuw na de jongste poging tot nadere reformatie, begint, altoos uit gelijke oorzaak, hetzelfde euvel den kop weer op te steken. In oogenblikken van crisis leeft men een tijdlang hooger, vlamt er meer geestdrift op, en overtreft men zich zelfs; maar als de spanning van zulk een opwekking voorbij is, keert men tot het gewone peil van het leven terug, en kan het kerkelijk leven den steun ook van den vorm niet missen, of het verdort. Een kleine kring van geestelijke hoogstaande belijders kan desnoods elken vorm missen. Dit is gezien in den apostolischen tijd, toen ieder lid der Kerk persoonlijk uit het Jodendom of uit het heidendom tot de Kerk trad; toen het getal der bekeerden pas begon te groeien; toen men nog geen kerkgebouwen had, maar in lokalen vergaderde; en toen heel de Kerk-richting nog in zeer primitieven toestand verkeerde. Het is nogmaals gezien in de tijden der Reformatie, toen hevige vervolging de enkelen die den strijd begonnen, op een hooger joeg; toen men bij troepens in een particulier huis of op 't veld bijeenkwam, en toen er aan het geregeld onderhoud van den kerkelijken vorm niet te denken viel. En ook in 1834 en 1886 zag men op kleine schaal hetzelfde verschijnsel, dat men eigenlijk, tot op zekere hoogte, na elke opwaking van het geestelijk leven kan waarnemen. Maar die hooge stemming zinkt vanzelf, zoodra de buitengewone prikkels wegvallen, waardoor ze oprees. Dan blijkt het wel, dat het gewone kerkelijk leven, bij herders, opzieners en leden, zonder stut en stempel van den vorm, zich niet in goeden gang kan voortbewegen. En waagt men het dan toch, den luchtig opgezette vorm te blijven aanhouden, gelijk die alleen bij een periode van hoog geestelijke stemming past, dan begint het van alle zijden te kraken, eenvoudig omdat de band van het Koningschap van Christus niet sterk genoeg meer trekt.

Als Koning over zijn Kerken, moet Christus in die Kerken regeeren. Ter uitoefening van dit Koninklijk regiment, heeft hij zijn herders in het ambt gezet, en deze herders hebben het gezag van Christus in zijn Kerken te doen gelden. Men is in de Kerken niet vrij, maar is er onderdaan. Men moet gehoorzamen, en tot betooven van die gehoorzaamheid zich laten leiden door hen, die de Koning der Kerk daartoe verordend heeft. De voorstelling alsof de leden der Kerk selve oud en wijs genoeg zijn, om zelf hun weg te vinden, is in strijd met wat de Schrift ons leert, dat de gezamenlijke leden van een Kerk „een kudde“ vormen, en dat Christus over deze kudde herders heeft aangesteld om haar te hoeden en te leiden. Beide toch sprak Jezus bij het meer van Tiberias uit, zowol: „Weid mijn schapen“, als „Hoed mijn schapen.“ Nu is hoeden en leiden niet 'tzelfde. Streng genomen is aan den plicht van 't leiden voldaan, zoo de gemeente malsch en degelijk geestelijk voedsel ontvangt, niet een door stijl sierlijke rede en ook niet een fijn wetenschappelijk betoog, maar geestelijk voedsel, spijs en drank, het malsche gras en de stille wateren. Maar dit is niet genoeg. De leden der gemeente zijn niet maar een door een mensch bijeengezamelde kudde, maar ze zijn de schapen van Jezus. De Heere spreekt het tot driemaal toe aan Petrus uit: „Weid, hoed mijn schapen.“ Niet een mensch heeft ze vergaderd en tot een kudde bijeengebracht, maar Jezus heeft ze zich ten eigenem gekocht, ze zijn zijns, zijn schapen, zijn kudde. Tegenover een mensch genomen, is de benaming van een kudde en van schapen vernederend, maar dit is het niet tegenover Jezus, niet tegenover den Koning der Kerk. Ze zijn Jezus' bezit, Jezus' eigendom, Jezus' kudde, Jezus' schapen, de schapen van den eenigen Herder. Hierin ligt hun waardij, hun prijs, hun hooge betekenis. Vertrouwt de Koning der Kerk nu deze zijn schapen aan de wacht van onderherders toe, die hij uit de menschen uitkiest en aanstelt, dan volgt hieruit, dat deze aangestelde dienaren op het nauwkeurigst voor deze schapen zijner kudde hebben te waken, en dit waken noemt Jezus hoeden. En dit hoeden nu sluit van zelf onmiddellijk in

persoonlijke kennismaking, persoonlijk contact, persoonlijk opzicht en persoonlijke terechthbrenging. Juist zoo als Paulus het op 't strand te Efeze uitdrukte, dat hij „nacht en dag met tranen een iegelijk van de leden der Kerk aldoor onderhouden, toegesproken en vermaand had. Met de predatie is het niet uit. Die geeft alleen de algemeene weide, maar de afzonderlijke zorg voor elk schap van de kudde geeft de predatie niet, en kan ze niet geven; die is alleen te verstrekken door persoonlijke omgang.

Het is daarom een zeer stellige fout geweest, vooreerst dat men in de Kerken bij hoopen menschen opnam, die niet tot de schapen van Jezus kudde behoorden, en ten andere, dat men er steeds op uit was, om al wat zich maar aansloot, in een groote plaatselijke Kerk saam te willen houden, en de predikanten op zulk een voet in zulk een groote Kerk te laten rondpreken, dat elk lid ging waar hij gaan wilde, en zulks met het natuurlijk gevolg, dat het bij den eenen predikant storm liep, en dat bij den anderen het schrale gehoor den prediker ontmoedigde. Dit nu heeft zelfs Voetius wel bepleit met de opmerking, dat ieder de predatie daar moest zoeken, waar ze zijn persoonlijke behoefte het meest toesprekt, maar die regel gaat niet op. Van de duizend Kerken toch worden negenhonderd slechts door één prediker bediend, en hetgeen men in de enkele groote steden vindt door een persoonlijk meer gevallige prediking, verliest men aan den anderen kant door het geheel en al toelooaan van het persoonlijk contact. Ook voedt het de gedachte, dat niet Christus den herder over de schapen aanstelt, maar dat de schapen, bij groepjes, zelf zich hun herder kiezen; een gedachte die het Koningschap van Christus in de hardere aantast. Het is er mede als met vader en moeder. Ongetwijfeld zou er van den eenen kant winste zijn, zoo elk kind dat nieuwsvierd, zelf zich een uitnemend opvoeder tot vader kon kiezen, en evenmin valt 't feit te loochenen, dat menig kind beter opvoeding zou ontvangen, zoo het een niet-deugden vader verlaten kon en er een exemplaire vader voor in de plaats kon kiezen. Maar toch kan en mag dit niet, eenvoudig omdat hiermee het gehele instituut van het door God ingestelde vaderschap zou wegvallen, en hiermee de grond, waarop heel het maatschappelijk gebouw rust, in zou zinken, zoo het kind hier ging kiezen, en niet Gods bestel en beschikking doorging.

Elke Kerk moet, zooveel dit naar menschelijke oordeel kan, een kudde zijn van schapen, die Jezus als zijn schapen erkent, en deze leden der Kerk moeten in zijn naam en op zijn gezag door de aangewezene herders, ter uitoefening van het Koningschap van Christus, gehoord en geweid worden. Voorop moet hier dus de vraag staan, hoeveel personen of gezinnen een trouw herder, bij inspanning van alle kracht, duurzaam hoeden en leiden kan. En dan kan het antwoord niet zijn: zooveel als er zich bij hem aanmelden en zich onder zijn hoede stellen willen. De Kerk is geen winkel, waar ieder die wil, zich komt voorzien van wat hij noodig heeft. Wat hier de bepaling geeft, is de maat van de menschelijke kracht, die in één persoon schuilt. Staat het nu vast, dat de gewone maat van menschelijke kracht het ter dege hoeden en leiden van meer dan vier honderd gezinnen voor één enkelen herder volstrekt onmogelijk en ondenkbaar maakt, dan heeft ook elke Kerk haar inrichting zoo te vormen, dat ze aan die maat van menschelijke kracht beantwoordt. Gaat men buiten die maat, dan verliest men aan innerlijke kracht wat men aan uitgebreidheid wint. Alleen zoo een Kerk deze van God aan de menschelijke persoonlijkheid gegeven maat van menschelijke kracht eerbiedigt, kan er van een wezenlijk hoeden der kudde sprake zijn; kan de herder zijn schapen kennen in hun reele behoeften; kan hij ze persoonlijk raden en leiden; en kan ook zijn prediking, door dit persoonlijk contact bestendig gevoed, aan de behoeften der gemeente beantwoorden. Ontbreekt die gestadige voeding van de prediking door het persoonlijk contact, dan wordt de prediking vaag, theoretisch en algemeen, en, al moge ze dan door talent boeien, ze geeft aan de schapen der kudde niet de voor hen passende en bij hun behoeften hoerende weide. Het besef dat ze schapen van Jezus zijn, en diensvolgens door hem verzorgd worden, gaat te loor. En het resultaat is, dat ze niet als onderdanen van Koning Jezus in de Kerk verkeerden, maar als vrije personen, die kiezen wat hun toelicht naar eigen smaak en eigen wilkeur. Een juist omgekeerde verhouding, die het waarachtig Koningschap van Christus in zijn Kerken niet doet.

Wel heeft men gepogd door de instelling van het ouderlingschap aan deze bedenking tegemoet te komen, maar opgeheven is de bedenking hiermede in het minst niet. Natuurlijk zou een enkel prediker, zelfs al had hij slechts vier honderd gezinnen met twee duizend zielen voor zijn rekening, zonder bijstand van ouderlingen, zijn herderlijken last toch niet vervullen kunnen. Rekenen men wat tijd er afgaat voor de prediking, zal die goed voorbereid zijn, voor de vele catechisaties en voor eigen studie, en rekent men tevens met de onstandigheid, dat men de meeste leden der gemeente slechts op enkele uren van den dag thuis vindt, dan is er geen sprake van, dat één mensch meer dan eenmaal per jaar elk lid in elk gezin zou kunnen bezoeken; iets wat natuurlijk in de eerste verte niet genoegzaam is, om met elk gezin, en elk lid van dat gezin, in levendig contact te blijven. Ziekenbezoek, het deelnemen aan de uitvaart der gestorvenen, het deelen in huiselijke gebeurtenissen van huwelijk, geboorte enz., iets wat toch evenmin mag uitblijven, rooft reeds veel te veel tijd, om meer dan twee honderd dagen in 't jaar voor huisbezoek over te houden; en meer dan twee bezoeken per dag kunnen niet goed worden afgelegd, zoo men er den tijd voor zal nemen om met elk lid van 't gezin in bespreking te treden, en op elk lid naar zijn geestelijke behoeften in te werken. Zonder de dege hulp van den Heere toegewijde ouderlingen, komt men er dan ook zelfs bij een gemeente van twee duizend zielen niet. Ook de ouderlingen zijn broodnoodig, en ook zij moeten herders zijn, zoodat de voorstelling alsof alleen de prediker de „herder en leeraar“ ware, moet worden prijsgegeven. Predikanten en ouderlingen zijn beide herders, en alleen beider harmonische samenwerking kan aan de gemeente geven wat ze behoeft. Wel heeft men gemeend, de zaak te redden, door eenzijdig den predikant te laten rondpreken en anderzijds de gemeente voor het huisbezoek in wijken in te deelen, maar ook dit gaf niet. Een wijk van tienduizend leden, gelijk er enkele zijn, is niet te bewerken. Dan juist worden zulke wijken gedurig uitgewaaid, om voor een grootere en kleinere wijk te erlangen. En wat het meest schaadt is, dat bij zulk een wijze van doen, het verband tusschen prediking en persoonlijk contact geheel wegvalt. Er is daarom geen uitzicht op voortdurende beterschap van het kerkelijk leven, zoolang men niet den moed heeft, om tot het parochiale stelsel over te gaan, en dat wel in dien zin, dat voor elke groep van hoogstens vierhonderd gezinnen een afzonderlijke formatie in het leven worde geroepen, met een eigen predikant, met eigen ouderlingen en diakenen, en met een eigen kerk, gebouwd in het midden van het stadsdeel waar die vierhonderd gezinnen gegroepeerd zijn. Besit men bovendien de middelen, om in het midden der stad een kathedraal te doen verrijzen, teneinde daarin bij plechtige gelegenheid enkele gemeenschappelijke diensten te doen vieren, zoo is hier niets op tegen, mits ze maar nooit voor de parochiale diensten in de plaats treden of deze ontvolken.

Doch juist in de middelen zit hier het kruis. De parochiale inderdeeling eischt voor een Kerk die nu dertig duizend zielen telt, vijftien kerkgebouwen, met bijbehorende salen, en vijftien predikanten, en juist in de groote steden is het koopen van grond, het stichten van gebouwen, en het leven voor een predikant, zoo duur. Natuurlijk behoeven de gebouwen niet zoo groot te zijn, maar ze moeten toch den indruk van een Kerk maken, en ten minste een kleine duizend zitplaatsen aanbieden. De aflossing van het daarvoor opgenomen kapitaal kan uiterst langzaam gaan, maar met onderhoud, licht, verwarming en bediening, komt dit toch op een achttuizend gulden per jaar te staan. Voegt men hierbij nu een drieduizend gulden voor den predikant en een duizend gulden voor andere kerkelijke behoeften, dan geeft 't toch een budget van twaalfduizend gulden, behalve de zorg voor de diaconale uitgaven; een berekening die reeds f6 per persoon vraagt of f30 per gezin, iets wat geen berwaars oplevert voor die gedeelten der stad die door neringdoenden en gezeten burgers bewoond worden, maar wel voor die andere gedeelten, waar hoofdzakelijk werklieden en armen gevestigd zijn. En al bekropt men hier nu het uiterste op, zoodat de kosten per hoofd op f4, en dus per gezin op f20 daalden, zoo zou nog altoos voor meer dan één parochie hulp van buiten noodig zijn. Van de armeren is weinig te verwachten, en menig werkmansgezin, dat elke maand een gulden afzonderd voor zijn kerk, doet reeds veel. Hier moet dus tegenover staan, dat de meer gegodeen ook in een generaal fonds

voor hulpbehoevende parochien storten; iets wat in Schotland en Amerika regel is, en blijft zeer goed te kunnen. Althans indien ook op dit terrein het Koningschap van Christus weer tot zijn eere komt.

Erkent ge dat Christus uw Koning aller-eerst van zijn Kerk is, en dat hij zijn onderdaan zijt, dan ligt het in den aard der zaak, dat ge ook aan hem uw belastingen betaalt. Ge doet dit aan uw aardsche Overheid voor allerlei nooden en behoeften, waar ge zelf vaak nimmer eenig profijt van trekt, soms nooit mee in aanraking komt. Zeg nu, dat wat ge aan uw hemelschen Koning in zijn Kerk geeft, niet den vorm heeft van belasting, maar meer van een offerande, dan gaan we met die verheffing in den vorm accoord, mits dan ook uw offerande ruim vloei. Maar zoo lang er geen geld over is, en de Kerk van Christus waartoe ge behoort, niet in haar nooden kan voorzien, komt toch uw plicht op, om als een goed onderdaan van uw Koning voor zijn Kerk het onmisbare af te sonderen. De vorm van dit af te sonderen mag nooit een middel tot uitvlucht zijn, om het geld, dat uw Koning voor zijn Kerk noodig heeft, in uw eigen beurs te houden. Dan gaat elk denkbeeld van offerande te loor, en herneemt de vorm van belasting onmiddellijk zijn recht. Zijn er nu onder de leden der gemeente die honderden en duizenden aan de aardsche Overheid in den vorm van belasting betalen, laat hen dan zelve oordeelen, of ze het Koningschap van Christus eeren, zoo ze, wetende dat in Christus Kerk de nood aan den man is, er zich bij hun dusgenaamde „offerande“ met enkele tientallen gulden van afmaken. Het is zoo, door het coöliabaat af te schaffen, zijn de geldelijke zorgen der Kerk voor haar dienaren zeer aanmerkelijk gestegen, en het heeft niet weinig bedenking, dat elk jong dienaar des Woords aanstands op huwen bedacht is. Niet alleen geldelijk toch vermeerdert dit de zorgen, maar de zorg voor het gezin onttrekt vaak aan de gemeente teveel geestelijke kracht en teveel beschikbare tijd. Eenige matiging en eenig uitzet zou hier stellig aanbeveling verdienen. Maar al kon dit in menig dorp hulpe bieden, wie in een groote stad komt, zal toch in den regel gehuwd zijn, en op het salaris der predikanten zal daarom in de parochie niet uit te winnen zijn. Te schrale bezoldiging wrekt zich al spoedig daarin, dat de te schraal-bezoldigde prediker bijverdiensten zoekt, om zijn gezin te kunnen onderhouden, en dan zijn tijd en zijn kracht aan de gemeente onttrekt, maar onttrekt met een diefstal, waarvan de schuld op de gemeente zelve rust, die er hem toe noodzaakte. Veel af te dingen op de uitgaven voor het kerkelijk leven, zal er dus niet zijn.

Maar hier staat dan ook tegenover, dat de Kerk als Kerk voor de leden der gemeente veel hooger betekenis zal erlangen. Voor de meesten is thans de Kerk als Kerk een instituut, dat geen plaats in hun leven inneemt. Ze gaan ter Kerk om de predatie aan te hooren, om hun kinderen te laten doopen en verlof te ontvangen, om aan het Heilig Avondmaal aan te zitten, en te huwen, maar de Kerk leeft in hun dagelijksche aanschouwing niet. De Kerk staat hun ver af, heeft te weinig lichaam, en te weinig beteekenis, en daarom bindt ze het harte niet en wekt de liefde niet op. Heeft ieder daarentegen zijn eigen Kerk, heeft hij bij die eigen Kerk voor zich en heel zijn gezin belang, kent men bij die Kerk elk lid en elk kind, leeft men in die Kerk saam en heeft men er zijn eigen huishouding, dan neemt de Kerk voor het besef een gansch andere gestalte aan. Men ziet dit in Schotland, bij de non-conformisten in Engeland, Wales en Ierland, men ziet het in Amerika. Daar wordt al meer heel het leven met de Kerk en de Kerk met 't leven in verband gebracht. Velen voelen daarin de eerste plaats hun betrekking tot hun Kerk, en eerst daarna hun betrekking tot het dorp of de stad waarin ze wonen. Iets wat zoo sterk spreekt, dat zelfs in de politieke dagbladsers van allerlei voorvallen en gebeurtenissen in zulk een parochiale Kerk breedvoerig verslag wordt gedaan. Niet een kleine rubriek „Kerknieuws“ als bij ons, enkel van beroeringen en verplaatsingen handelend, maar het kerkelijk leven in volten omvang onder de oogen van het publiek brengend. En dit nu juist maakt de willige gevers. Het is dan ook opmerkelijk, hoe juist in die landen, waar het kerkelijk leven door het parochiestelsel tot zoo hoogen bloei is gekomen, de giften voor de zending en voor allen philanthropischen arbeid niet slinken, maar nog veel milder dan bij ons vloeden, en dat een ieder op zijn jaarlijks budget voor dit alles stellig het drievoudige uittrekt van wat er ten

onzent voor wordt afgezonderd. En dit doet men met geestdrift en met liefde, omdat men voelt dat zijn Kerk een stuk van zijn eigen leven is.

Aan hulpe zoeken bij de Overheid, om voor Christus Kerk geld uit de staatskas te erlangen, wordt juist in die landen en bij die Kerken ganschelijk niet gedacht. Men voelt dat de Kerk bloeien moet, niet door ze in afhankelijkheid van de Overheid te brengen, maar juist door ze, tierend en bloeiend op eigen wortel, in haar kerkelijke zelfstandigheid te handhaven. Honger is een scherp zwaard, en het is daarom uitnemend te verstaan, dat een dienaar des Woords, door zijn gemeente aan zijn lot overgelaten, soms het denkbeeld bij zich voelt opkomen, of toch in staatsgeld geen redding ware te zoeken. En men zie wel toe, dat men, wie in een onbewaakt oogenblik zich tot het uiten van zulk een begeerte verleiden laat, daarom nog niet uit de hoogte veroordeeld. Maar al is het menschelijk, verontschuldiging te doen gelden, toch duld het Koningschap van Christus geen oogenblik, dat de Kerk als Kerk hierin een uitweg zoekt, om zich van eigen plichtbetrachting te kunnen ontslaan. De herder leeft van de wol zijner schapen, en het staatsgeld wordt bijeenvergaard uit de beurs van gansch het volk, en alzoo ook uit de beurs van hen, die Jezus' Koningschap niet alleen verwerpen, maar er niet aan denken, en er niet mee rekenen. De groote apostel geeft ons het voorbeeld, hoe de dienaar des Woords desnoods zelf in eigen nood moet voorzien, en hij denkt er niet aan de hulp van Rome's rijkskas in te roepen. Dat men zeker recht op de opbrengst van vroeger aan de Kerk ontnomen goederen doet gelden, is een quaestie die geheel op zich zelf staat, en die we hier niet bespreken. Maar in beginsel de zaak bezien en naar den aard van het kerkelijk wezen beoordeeld, moet de Kerk zich zelve genoegzaam zijn; moet ze leven uit eigen middelen; en vernedert ze, door op civielgeld te gaan azen, zich zelve niet alleen, maar ook haar Heere en Koning. Die Koning, die aller hart beheerscht, geeft zich zelf aan zijn Kerk, en zijn Kerk moet zich voor en aan Hem geven. Van hem moet daartoe de aandrift in het hart komen; van hem de zegen in ons tijdelijk leven; en nooit mag hij, als Koning van zijn Kerk, voor zijn Kerk de schuldenaar worden van de burgerlijke Overheid.

„Zoo is er dan nu geene verdoemenis“.

Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest. Rom. 8: 1.

„Verdoemenis“ is een dier ontzettende woorden, die een weerbaak in 't gemoed slaan, en die zelfs een anders lichtzinnige spetter niet kwijt kan raken. In de ruwe wereld heeft men er eerst een vloek van gemaakt, en gepogd 't zijn angel uit te trekken juist door het overal bij te pas te brengen, en altoos weer te herhalen. Toen heeft men er een vuile, in-gemene beteekenis aan gaan lijmen, om 't nog meer in discredit te brengen. En de nieuwste vondst is, dat men de *deem* er uitsnijdt, en *deem* er in brengt, en spreken gaat van „volksverdoening“. En door dit alles heeft men zijn doel zoo uitstekend bereikt, dat men het woord niet meer voluit schrijven of drukken durft, en er nu „verd...“ met drie titeltjes van maakt; dat in fatsoenlijk geselschap geen welopgevoed man 't boose woord meer op zijn lippen zou durven nemen; en dat — iets wat nog veel sterker spreekt — menig beschaafd prediker veertig jaren dienst kon doen, zonder dat hij ooit den kanzel met dit dofschille woord „ontwijdde“.

En zoo heeft de ongelooovige wereld dan metterdaad, door haar nooit aflatenden spot, dit bange woord „Verdoemenis“ uit den beschaafden kring weggewerkt. Alleen in kringen, waarin men steeds grof vloekt of ruw spreekt, houdt 't nog stand. En voor het overige sterft het uit. Er zijn er die komen en gaan, zonder ooit dit snijdend woord zelf gebruikt of anders dan in een vloek van ander lippen gehoord te hebben. Er ligt iets bangs en angstigs in dit woord, en daarom heeft men het tot in de laatste zelf gedood. Niet lang meer, of in 't Woordenboek zal men het alleen nog als vloek uit den ruwen volksmond opnemen kunnen. In het godsdienstig besef van wie buiten de Schrift leeft, bestaat het niet meer. Jezus daarentegen heeft 't wel gezegd, en zelfs nog verscherpt. „Gij slangen, gij addersgebroedsels, zoo riept hij den Farizeërs toe, hoe zoudt gij de kerkelijke verdoemenis ontvliden?“ In nog algemeener zin sprak de Zone Gods het uit: „De ure komt, dat allen die in de graven zijn, de stem des Zoons Gods zullen hooren, en zullen uitgaan, die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding der verdoemenis“. En wat hem als

onsen Heiland het naast aan het hart lag, hij wees ook den eenigen weg aan, waardoor wie in zonde geboren is, de verdorvenheid ontvullen kan. „Voorwaar, voorwaar zeg ik u, die mijn woord hoort, en geloof Hem die mij gezonden heeft, die komt niet in de verdorvenheid, maar is uit den dood overgegaan in 't leven'.

Beelst en zonder aarzelen komt dan ook het apostolaat er voor uit, dat „de schuld uit één misdaad tot allen mensch gekomen is tot verdorvenheid“. En, omgekeerd, dat alleen in Christus de vrijmaking, de gratie, het pardon is te vinden. „Zoo is er dan nu geen verdorvenheid voor degenen die in Christus Jesus zijn“.

Het spreekt dus ook vanzelf, dat, zodra in een kring van vrienden het geloof terugkeert, ook het woord verdorvenheid weer leven gaat, niet om schrik aan te jagen, maar om den ernst te verhogen en uitdrukking te geven aan de volheid van geluk, die men in Jesus besit.

Gods lieve Zoon is mijn Redder, mijn Goel, want hij heeft mij verlost, niet alleen van zonde en schuld en dood, neen maar ook verlost van de Verdorvenheid. Eerst wie dit voelt, en in eigen jubel uitsprekt, verstaat wat 't is, door Jesus gered te zijn.

Verdoemd zijn is, een doem van zijn God op zich hebben rusten, die niet meer is weg te nemen. De doem is het eindoordeel. Het vonnis in laatste instantie. Een vonnis zonder gratie of appel. Een eindvonnis, waaraan voor eeuwig niet meer te veranderen valt. En een eindvonnis dat heel den persoon, heel de existentie, heel 't lot des menschen voor eeuwig omvat en insluit.

Verdoemenis is een eindvonnis waardoor ge er geheel onder gaat, onder gaat voor eeuwig, en voor eeuwig wegzinkt in de ellende; in een ellende verdiept tot op den bodem zelf van uw nooit eindigende existentie.

Zoo kras, scherp en snijdend bracht Jesus ons zelf dit in beeld, dat hij sprak van een „onuitblusselijk vuur“, van een buitenste duisternis, en het ons diep in de ziel liet indringen, dat er in die diepte der eeuwige ellende zijn zou een weenen zonder tranen en een knersen van de tanden in vertwijfelend en wanhoop.

En hier nu is de tegenstrijdigheid.

Vraagt ge aan de halgelooovigen: Wie heeft het rijkst de liefde Gods verstaan? dan antwoorden ze u uit één mond: Jesus.

Maar vraagt ge dan verder: Zal er een verdorvenheid zijn? dan zeggen ze u, dat dit een loochening van Gods liefde zou zijn.

En wijst ge hun dan in het Evangelie de plaatsen aan, waar Jesus zelf sprak van die bange weening en knersing der tanden, dan onderwerpen ze zich aan Jesus woord niet, maar leven voort in den dwars waan, dat zij 't beter weten dan Jesus.

Toch is 't klaar als de dag, dat er verdorvenheid is niet.

Te oordeelen is reeds voor ons menschen een behoefte. Dikwijls mogen en kunnen we 't niet doen, omdat onze menschenkennis zoo gering en onze kennis van feiten en daden zoo uiterst gebrekkig is. Maar kennen we iemand door en door, en weten we precies wat hij boos uitrichtte, dan oordeelen en veroordeelen we van zelf. We kunnen niet anders.

En zou God dan niet oordeelen? Hij, die ieders hart afleest; voor wien niets verborgen zijn kan; die alles weet, en weet tot op den diepten bodem der dingen? Bij God is eeuwige ontfenning. Hij wil zich erbarmen. Hij kan in grenzenloze genade over u komen. Maar niet oordeelen is in God onmogelijk en ondenkbaar. Hij moet oordeelen. Niet pas op den jongsten dag, niet pas in het laatste oordeel, maar altoos, elk oogenblik en over elke daad. Ge voelt dit in uw conscientie. En het „laatste oordeel“ beduidt alleen, dat dan het oordeel van den alwetenden God voor eeuwig ook over u geveld en uitgesproken wordt.

En waarin gaat nu alle oordeel van God over een zondaar op? Natuurlijk, altoos slechts in dit éne, of die zondaar, die naar zijn Beeld geschapen was, en bij Hem hoorde, zijn door de zonde verloren beeld herwon; en of, waar Hij hem als verloren zoon terugbekwam, die zondaar weer zijn kind werd, weer zijn gemeenschap geniet, en weer zijn eigen plek en plaats heeft in het Vaderhuis. Want wie dit niet heeft, die hoort bij God niet, die heeft zijn eeuwige toekomst buiten God, en zal en moet in aller eeuwigheid eeuwigheid omlopen in den jammer der verdorvenheid.

Ge ervaart en voelt dit dagelijks. Er zijn in uw leven heilige oogenblikken, en dan valt de gordijn weg en geniet ge de gemeenschap met uw God. Maar ook er zijn in uw leven onheilige oogenblikken, en dan wordt 't gordijn weer neergelaten, en is uw God voor u weg en merkt ge niets van zijn verborgen omgang.

Denk u nu die heilige oogenblikken bestendigd, zodat ge er nooit meer uitvalt, en ge weet u zalig. Maar ook, bestendigd in uw verbeelding die onheilige oogenblikken, en ge ziet de rampzaligheid zich eindeloos voor u uitbreiden, en dit is de staat der verdorvenheid. Bij God, of buiten God, de kens is volstrekt, is albeslissend, is onherroepelijk. Wie in Jesus sterft, die sterft bij zijn God, en ontwaakt in eeuwige vreugde. Wie inslaapt zonder in Jesus te zijn ingelijfd, sterft buiten zijn God, en moet in eeuwigheid buiten Hem omlopen. En een eeuwigheid zonder einde buiten zijn God, wat is dit voor het naar Gods beeld geschapen menschenkind anders dan het dragen van een eeuwig doem?

God heeft alles gedaan om u weer naar zich toe te trekken. Wat kon Hij meer aan deze wereld geven dan zijn eigen lieven Zoon, om in dien Zoon zelf vlak bij u te komen, u te lokken, te winnen en weer voor eeuwig aan zich te verbinden. Gelijk een hen haar kiekens onder de vleugelen vergaderen wil, zoo wil uw God ook u in zijn liefde koesteren. Maar komt ge dan niet, dan moet 't ook van u worden uitgesproken: *Gij hebt niet gewild*. En dan komt ook over u het oordeel, het onherroepelijk oordeel: *Zie, uw huis wordt verlaten*. God kan wel bij u aankloppen, en bij u aandrigen, maar opdringen kan Hij zich zelf niet. Liefde laat zich niet dwingen, en zoo ge niet voelt en inziet, dat God uw Hoogste goed is, en zoo uw hart zich niet voor Hem ontluit, dan blijft gij buiten Hem en Hij buiten u, en dan is uw lot, en kan 't niet anders zijn, dan een eeuwige jammer, want buiten God voor eeuwig te zijn, dat is de jammer in zijn volgendend.

Niet alleen voor uw ziel, maar ook voor uw lichaam, want omdat ge *mensch* zijt, zijt ge ziel en lichaam. Ook wie niet in Jesus ontslaapt, maar buiten zijn God sterft, zal toch eens weer opstaan. En dit juist zal de voltooide jammer zijn. De buitenste duisternis, de weening en knersing der tanden. Als de macht over u

komt van wie „ziel en lichaam kan verderven in de hel“.

Het zal eens zoo ontzettend zijn. En waartoe dan 't nu, nu er nog tijd tot bekeering is, verzegen? Jesus heeft 't niet verzegen. O, Prediker van het heilig Evangelie! verzijg ook gij het dan niet voor wie u aanhooren. En gij, vader en moeder, verzijg 't niet voor uw eigen kroost. De verdorvenheid is geen menschelijk vernisfel. Ze komt!

Amsterdam, 15 Januari 1909.

Wezen we er onlangs op, naar aanleiding van de blijde tijding, dat onze Koningin in gezegende omstandigheden verkeerde, hoe noode door ons bij de officiële mededeeling de vraag om de voorbode der Kerken gemist werd, des te meer verheugt het ons, dat de Raad der Ministers thans dit verzoek officieel tot de Kerken gericht heeft.

Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid hebben in het volgende schrijven hiervan aan de Gereformeerde Kerken kennis gegeven:

AAN „DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND“.

Deputaten der Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid geven bij deze kennis:

dat Onbejaardavond het volgende stuk van den Raad der Ministers is ontvangen:

„MINISTERIE VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN“.

's-Gravenhage, 30 December 1908.

De Raad van Ministers houdt zich overtuigd, dat de heuchelijke tijding, welke op 22 dezer ter kennis van het Nederlandsche Volk is gebracht, in alle oorden des lands stof tot diepgewoelde erkentelijkheid zal hebben gegeven. Het spreekt van zelf, dat velen en ook vele kerken behoefte zullen gevoelen, Hare Majesteit de Koningin, met het oog op Hare blijde en ernstige verwachtingen, in hunne gebeden te gedenken. Zij zullen daartoe gedrongen worden reeds door de groote liefde, welke zij der Koningin en Hare Majesteit's Huis toedragen.

Van deze zijde bezien zou er voor de Regering geen aanleiding tot bemoeiing daarmede bestaan. Daar nochtan de hoogste Staatsbelangen zoowel met het behoud van Hare Majesteit's leven en gezondheid, als met de geboorte van een troonopvolger gemoeid zijn, acht de Raad van Ministers het plichtmatig, met het oog daarop de voorbode der kerken te vragen. Aan Gods zegen is alles gelegen, en de Raad van Ministers zal dan ook de voorbode der kerken op den hoogsten prijs stellen; dit te meer, waar hij overtuigd is, dat de innerlijke drang daartoe toch reeds bestond en aanvankelijk tot uiting is gekomen.

Het moge den Raad van Ministers vergund zijn, daartoe Uwe medewerking te verzoeken.

De tijdelijke voorzitter van den Raad van Ministers, H. H. H. H. H.

Aan Heeren Deputaten, aangewezen door de Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland voor de Correspondentie met de Hooge Regering. Adres: Secretaris M. Noordzij te Kampen“.

Deputaten koesteren het vertrouwen, dat in den kring van „De Geref. kerken“ gaarne aan den wensch van den Ministerraad zal worden voldaan, gelijk reeds met zooveel vreugde de aankondiging is ontvangen, dat H. M. de Koningin zich in een staat van blijde en betekenissenvolle verwachting mag bevinden.

De Heere onze God doe bijzonder te deser ernstige zaak genadig aan Haar en in Haar aan 't Nederlandsche Volk boven wenschen en bidden.

Deputaten voornemd: A. BRUMMELKAMP, Voorz. M. NOORDZIJ, Secretaris.

's-Hage en Kampen, 1 Jan. 1909.

Het vertrouwen, dat deputaten hier uitspreken, zal door onze Kerken zeker niet beschaamd worden.

Moge elken Zondag bij de voorbode voor het Koninklijk Huis ook de bede uit al onze Kerken tot God den Heere opstijgen, dat Hij de blijde hope vervulle, onze Koningin den moederzegen en ons volk een erigenaam voor den troon schenke.

Nu de tijd nadert, dat Curatoren met de Hoogere School de Theologische School een vergadering zullen houden, over de vraag, of verplaatsing der Theologische School wenschelijk is, moge ook onzerzijds een enkel woord over deze belangrijke kwestie niet achterwege blijven.

We doen dit niet, om op het praedadvies van Curatoren en Hoogere School vooruit te loopen. Ons ware zelfs het liefst geweest, dat de pers rustig hadde afgewacht, wat de saamspreking van de mannen, die de Synode aanwees, voor resultaat had opgeleverd. Met name de vraag, of, in verband met deze verplaatsing, wellicht een nauwer verband met de Vrije Universiteit ware tot stand te brengen, is een zoo moeilijk en teeder vraagstuk, dat een publieke discussie in de pers hierover, niet anders dan nadeelig kon zijn. Vandaar dat we ons met opzet onthouden hebben van een kritiek op de voorstellen, die desdaagse geschied zijn. De Synode heeft, toen ze deze opdracht aan Curatoren en Hoogere School verleende, met geen woord gerept van zulk een nauwer verband tusschen beide inrichtingen. Ze gaf uitsluitend en alleen aan hare deputaten in mandaat om te overwegen, of verplaatsing der School mogelijk en wenschelijk was. En het komt ons voor, dat deputaten zich dan ook aan dezen synodalen last zullen te houden, en over niets anders dan over deze vraag de Kerken van advies zullen te dienen hebben.

De vraag, welke bedoelingen achter dit voorstel scholen, had dan ook wellicht achterwege kunnen blijven. Het voorstel werd een Synodaal besluit. Niet met de bedoelingen van dezen of genen voorsteller, maar alleen met het besluit der Synode hebben Deputaten te rekenen. En aangezien het onmogelijk is, bij een zoo talrijke vergade-

ring als de Synode, te onderzoeken met welke bedoelingen de verschillende leden hebben voorgesteld, hebben Deputaten daarom alleen te vragen, wat de Synode als mandaat hun opdroeg. Verder gaan kunnen ze niet, of ze zouden hun bevoegdheid overschrijden.

Dit leest te meer, omdat de eenige clause in het oorspronkelijke voorstel, die op de wenschelijkheid van een nader contact met de Vrije Universiteit wees, op verzoek van de Kamper Hoogere School er uit werd gelicht. We ontkennen daarom allerminst, dat de saamspreking van de Theologische School en de Vrije Universiteit op één plaats allicht op den duur de vraag zou kunnen doen opkomen, in hoeverre nadere saamspreking tusschen beide, ja zelfs eenheid van opleiding mogelijk ware, maar de Synode heeft deze vraag thans niet aan de orde gesteld en Deputaten hebben daarvoor geen mandaat ontvangen.

Het zoogenaamde „beding“ heeft daarom met deze opdracht niets te maken. Of de „eigen inrichting“ zich te Amsterdam of te Kampen bevindt, verandert aan haar bestaanswijze niets. Naast de Stedelijke Universiteit te Amsterdam bestaan verschillende seminaria zoals van de Doopsgezinden en Lutherischen, die een geheel zelfstandig bestaan hebben behouden. En het feit, dat de Vrije Universiteit te Amsterdam gevestigd is, behoeft voor de Theologische School geen bezwaar te zijn, om daar ook haar tenten op te slaan.

De vraag kan dus alleen zijn, of voor de Theologische School zelve die verplaatsing wenschelijk moet worden geacht?

De wenschelijkheid nu is in de pers bestreden met verschillende argumenten, die zeer zeker niet van gewicht ontbloeit zijn en die we daarom gaarne ter kennis onzer lezers willen brengen.

In de eerste plaats heeft men opgemerkt, dat zulk een verplaatsing een zeer belangrijk vermeerdering van kosten na zich zou slepen. Niet alleen, dat de tractementen der Hoogere School met het oog op den duurderen levensstandaard te Amsterdam verhoogd zouden moeten worden, maar er zouden ook belangrijke uitgaven moeten geschieden voor aankoop of huur van een geschikte localiteit. Zelfs heeft men zijn verwondering er over uitgesproken, dat de Synode, die wegens geldgebrek aan de School geen vijftien hoogleraar wilde toestaan, omdat dit de financiële draagkracht der Kerken te boven ging, ook maar denken kon aan een verplaatsing der School, die zooveel meerdere uitgaven zou eischen.

In de tweede plaats heeft men er op gewezen, dat een verblijf in een groote stad als Amsterdam voor de studenten veel meer gevaren opleverde en het toezicht, door de hoogere school op de studenten uit te oefenen, bijna onmogelijk maakte. Ook daarom achtte men het wenschelijker, de School te Kampen te laten blijven.

Terwijl in de derde plaats als bezwaar is ingebracht, dat het Kamper gymnasium, dat door de Nationale vereniging is overgenomen, bepaald met het doel om voor de Theologische School studenten te vormen, moeilijk mede naar Amsterdam verplaatst kan worden, waar reeds een Gereformeerd gymnasium bestaat, en, wanneer het te Kampen zou blijven, dit gymnasium allicht uit gebrek aan levenskracht zou moeten sterven.

Ongetwijfeld is dit drietal bezwaren niet licht te schatten, en wij begrijpen volkomen, dat de pers op deze bezwaren de aandacht van Curatoren en Hoogere School gevestigd heeft. Ook de Synode heeft zich geen oogenblik voorgesteld, dat aan eventuele verplaatsing geen bezwaren verbonden zouden zijn. Had ze dat gemeend, dan zou ze het besluit tot verplaatsing zonder meer genomen hebben en de uitvoering aan Curatoren hebben opgedragen. Het feit zelf, dat de Synode aan Curatoren last gaf om de mogelijkheid en wenschelijkheid te onderzoeken, vóórdat de Kerken tot een beslissing kwamen, toont, dat ze de bezwaren inszag en die overwogen wilde hebben.

Nu blijft aan de prudentie van Curatoren en Hoogere School de vraag overgelaten, in hoeverre de genoemde bezwaren metterdaad een onoverkomelijk beletsel zullen blijken. Maar waar deze bezwaren publiek ter sprake zijn gebracht, zij het ook ons geoorloofd onze meening over deze bezwaren te zeggen.

Voorop stellen we daarbij, dat zulk een verplaatsing zeker nooit zonder financiële en andere offers zal tot stand te brengen zijn. De vraag kan alleen zijn, of de voordeelen, die zulk een verplaatsing zou meebrengen, opwegen tegen de nadeelen die er mee gepaard gaan. Een goed koopman zal bij een onderneming mogelijke winst en mogelijk verlies tegenover elkaar plaatsen, en zijn beslissing zal niet afhangen van de vraag, of er verlies kan worden geleden, maar of de winst tegen dat verlies opweegt.

Gaan we nu eerst de verliesposten na, dan meenen we, dat deze wel letwat te donker gekleurd zijn. De bewering, dat de Synode wegens geldgebrek geen vijftien hoogleraar aan de Theologische School wilde toestaan, is zacht uitgedrukt een legende, die men elkaar wel napraat, maar die in de besluiten der Synoden geen den minsten grond vindt. De pas uitgekomen acta der Synode wijzen dit uit. Op bladzijde 261 staat het uitvoerige rapport in zake de benoeming van een vijftien hoogleraar aan de Theologische School afgedrukt, en in dat advies wordt over de financiële kwestie één woord gerept. De overwegingen, die de Commissie er toe geleid hebben om deze benoeming te ontraden, waren van geheel anderen aard. Ze luiden letterlijk aldus:

Uwe Commissie derhalve kennis genomen hebbende van de „Handelingen der Curatoren“ (zie art. 31) en van het praedadvies der praedadviseurs;

overwegende, dat het onderwijs aan de Theologische School zeer bevredigende resultaten heeft en misdien, uit den aard van het onderwijs, de noodzakelijkheid der benoeming van een vijftien Hoogleraar niet blijkt;

overwegende, dat de benoeming van een vijftien Hoogleraar zou zijn het in 't leven roepen van een vijftien leerstoel aan de Theologische School; besluit

aan uwe Synode te adviseren de voorstellen tot de benoeming van een vijftien Hoogleraar niet aan te nemen.

Maar ook afgezien van dit onjuiste argument, is de financiële toestand der School bij lange niet zoo ongunstig als men dit wel voorstelt. Zeker is er thans een tekort, dat jaarlijks 5 à 6000 gulden bedraagt, maar dit tekort ontstond in hoofdsake, doordat uit de kas der School ook voor het gymnasium moest gezorgd worden. Thans is het gymnasium op eigen voeten komen te staan, en al moeten de Kerken daarvoor nog een rouwkoop van f 70,000 afbetalen, na zes jaren zal dit bedrag zijn afgeslakt, en komen alle collecten, contributien enz. ten bate der School alleen. Zodra deze moeilijke jaren doorworsteld zijn, zal er van geldgebrek wel geen sprake meer zijn. Thans komen er aan gelden voor de School in ongeveer f 30,000 per jaar; de uitgaven voor de School zelve bedragen jaarlijks plus minus f 20,000; er blijft dus nog een saldo van f 10,000 jaarlijks over, wanneer de School alleen voor zich zelve te zorgen heeft. Reken men nu, dat de verplaatsing naar Amsterdam een vermeerdering van ongeveer f 8000 jaarlijks ten gevolge zal hebben, dan ziet men, dat het financiële vraagstuk niet het zwaarst behoefte te wegen.

Ook het bezwaar aan het gymnasium te Kampen ontleend, schijnt ons voor de Kerken niet van overwegend belang te mogen zijn. Zoolang het aantal Christelijke gymnasia zeer klein was, kon er alle reden voor de Kerken zijn om voor haar Theologische School een gymnasiale opleiding in stand te houden. Thans is deze noodzakelijkheid er niet meer. Het aantal Christelijke gymnasia breidt zich steeds meer uit; wie op een Christelijk gymnasium opgeleid wil worden, kan op tal van plaatsen terecht. Nu in Groningen ook een Gereformeerd gymnasium zal worden opgericht, staat zelfs voor de zonen van het Noorden die gelegenheid open. En waar Curatoren indertijd in met Rotterdam en met Groningen onderhandeld hebben, om het Kamper gymnasium daarheen te verplaatsen, zonder dat enig principieel bezwaar hiertegen in is gebracht, zouden we niet inzien, waarom de Nationale vereniging, bleek het gymnasium te Kampen op den duur geen levenskracht te hebben, dit gymnasium niet naar een andere, meer geschikte plaats zou kunnen overbrengen. In elk geval is dit een zaak, waarmee de Kerken als zodanig niets uitstaande hebben, en die alleen het belang van de Nationale vereniging raakt. De Theologische School te Kampen te willen houden uitsluitend ter wille van het Kamper gymnasium, zou een onkenbaar van de juiste verhouding zijn en de Kerken afhankelijk maken van een buiten haast staande particuliere vereniging.

Ernstiger weegt voor ons het morele bezwaar, dat aan de verleiding van een groote stad is ontleend. Nu valt het zeker uiterst moeilijk, hier een juiste en billijke vergelijking te maken. Studenten, die in te Kampen en te Amsterdam gestudeerd hebben, hebben ons meermalen verzekerd, dat de gevaren te Amsterdam waarlijk niet veel grooter waren dan te Kampen. Natuurlijk valt in een kleine stad wat in het publiek gebeurt, lichter in het oog. Maar daarmede is het kwaad binnenskamers niet buitengesloten. Bovendien heeft de historie onzer oude Akademies wel geleerd, dat het studentenleven in kleine provinciesteden als Franeker, Harderwijk enz. volstrekt niet op hooger zedelijk peil stond dan in de grotere Akademiesteden; een ervaring, die ook nu nog bevestigd wordt, als men Leiden met Amsterdam vergelijkt. En al willen we niet gaarne iets ten nadele van het studentenleven te Kampen zeggen, toch zou men zich vergissen, wanneer men waande daar voor alle verleiding vrij te zijn. Zelfs de meest kloosterachtige afzondering baat niet tegen dit kwaad. De beste waarborg schuilt in den Christelijken geest, die onder de studenten heerscht.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door Dr. Houtzagers: door Dr. Hoekstra te Arnhem, van mej. E. P. te Utrecht de somma van f 250.

Vriendelijk verzoeken wij den vrienden aan onze scholen, die groote behoefte aan steun hebben, waar de school te Kootwijkerbroek weder moet vergroot en een vierde lokaal noodig moet bijgebouwd, te willen gedenken.

Namens het Bestuur:

D. HULLEMAN,

Penningmeester.

Teestafel.

Handboek voor de beoefening der Bijbelsche geschiedenis, van E. STOCK E. A., bewerkt door Dr. W. B. RENKEMA. Rotterdam. — D. A. DAMEN.

Dit boek wikt mijna compassie. Mijne medelijden niet met het boek zelf, maar met zijn eersten auteur of juistere nog auteurs, want uit het „E. Stock E. A.“, zoals op den titel staat en uit het „E. Stock E. A.“, waarover Dr. RENKEMA in zijn Voorrede spreekt, besluit ik, dat Stock bij het samenstellen van zijn handboek medearbeiders heeft gehad. Maar ook wikt het mijn medelijden op met hem, die er een eerste Hollandsche bewerking van gaf, en met Dr. E. BARGER, hervormd predikant te Amsterdam, onder wiens toezicht die bewerking plaats heeft gehad.

De zaak toch zit 'm zóó.

Stock had, met anderen, in Duitschland een Handboek voor het onderwijs in de bijbelsche geschiedenis geschreven. Dat moet een heel goed Handboek wezen; althans, Dr. E. BARGER, een man, die het kan beoordeelen, liet er onder zijn toezicht een Hollandsche vertaling van maken. En ook die Hollandsche uitgave moet lang niet kwaad zijn, althans Dr. RENKEMA zegt van haar in zijn Voorrede: „Van deze uitgave verscheen reeds de 4e druk, wel een bewijs, hoezeer dit boek in een bepaalde behoefte voortvort, en aan de voor het onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenis te stellen eischen beantwoordt“. Van die Hollandsche bewerking van Stock's Handboek voor het Bijbelsch onderwijs is toen later de uitgever D. A. DAMEN te ROTTERDAM de eigenaar geworden. Nu zal ieder het met den heer RENKEMA goed eens zijn, dat wanneer een vertaald boek ten ozent vier drukken — zegge vier — beleef, dit wel een bewijs is voor zijn in een bepaalde behoefte voortvort en voor zijn aan te stellen eischen-beantwoordt. Maar evenzeer zal het dan ook voor ieder, die het sijn van de zaak niet weet, minstens bevreemdend zijn, dat, wanneer het met die bewerking van „Stock's“ Handboek, onder het toezicht van BARGER zoo goed leep en deze bewerking daardoor blijkbaar zoo goed was, er nu op eens een andere bewerking noodig was.

Hoe dat nu in elkaar zit, vertelt ons Dr. RENKEMA weer in zijn Voorrede. Op zijn, voor de onder toezicht van Dr. BARGER verschenen bewerking van Stock, zeer vleimende deductie uit het geval van 'n 4m druk, laat hij volgen: „Toch heeft dit boek een groote schaduwzijde. Het wijkt in de voorstelling van de leer der waarheid niet weinig van de Gereformeerde opvatting af, en is daardoor niet in alle deelen bruikbaar voor hen, die de Gereformeerde Bijbeldis zijn toegedaan.“

Van Gereformeerd standpunt bezien is dit een zware beschuldiging, en als zij juist is, dan zeg ik het RENKEMA uit ter harte na: „dit boek heeft een groote schaduwzijde.“ Stock's Hollandsche bewerking onder toezicht van Dr. BARGER is evenmin als de oorspronkelijke Stock in mijn besit. Ik kan dus niet controleren of BARGER'S STOCK „in de voorstelling van de leer der waarheid niet weinig van de Gereformeerde opvatting afwijkt“, en ook niet of ditelsde mag gezegd van den oorspronkelijken Stock. Wat het eerste betreft, heb ik echter, nu mijn vriend RENKEMA dat zoo met groote apodicticiteit zegt, geen reden om het te betwijfelen, en juist daarom heb ik wel reden om wat het tweede betreft zeer sterk te vermoeden, dat ook dit bevestigend moet beantwoord. Ik ken toch Dr. BARGER te goed om niet te weten, dat het met zijn begrippen van ethica, evenals met de mijne, niet geheel strookt, een geestesproduct van een uitlandschen auteur, in Hollandsche vertaling, zoo te „bewerken“, dat men op naam van zulk een auteur niet weinig van hem afwijkende voorstellingen in de wereld brengt. Vandaar mijn sterk vermoeden, dat het met den Oer-Stock ook al niet richtig is; dat die, in de voorstelling van de leer der waarheid, ook al niet weinig van de Gereformeerde opvatting afwijkt.

Maar al ben ik het nu juist daarom met RENKEMA eens, dat de twee vóór zijn Stock, bestaande STOCKEN „niet in alle deelen bruikbaar [waren] voor hen, die de Gereformeerde Bijbeldis zijn toegedaan“, — zoals RENKEMA dat hier zegt, vindt ik het zelfs een niet onbedenklijk euphemisme — toch wikt deze derde Stock — deze STOCK-RENKEMA — mijna compassie, mijn medelijden, en wel met Stock zelf, met zijn eersten Hollandschen bewerker, en ook met Dr. BARGER, onder wiens toezicht die bewerker heeft gearbeid.

Denk u het geval eens even in en gij zult dit mijn gevoel van medelijden verstaan.

Denk eens, dat gij, even als Stock, met of zonder medewerkers, een boek hadt geschreven; een boek waarin gij natuurlijk de dingen voorstelt naar uw opvatting — en dat er nu in een of andere vreemde taal een bewerking van uw boek, met uw naam er op, verscheen, waarin het zoo was „bewerkt“, dat het ten slotte op 'n zeer cardinal punt niet weinig van uw opvatting afweek. En stel ook eens, dat gij een boek uit een vreemde taal in ons Hollandsch hadt overgezet, of, evenals Dr. BARGER in het geval met Stock's Handboek, op die overzetting toezicht hadt gehouden, en stel daarbij nog, dat deze uw vertaling vier drukken had beleefd en daardoor durf wel het bewijs had geleverd van in een bepaalde behoefte te voorzien en aan te stellen eischen te beantwoorden — en dat er nu plotseling, terwijl gij wellicht nog soetelijk droomt van een een druk — van het door u vertaalde of onder uw toezicht vertaalde boek aan de markt wordt gebracht een andere „bewerking“, waarin niet weinig is dat op een cardinal punt en van het oorspronkelijke en van uw vertaling afwijkt.

Indien gij u dit alles wel indenken, zult gij, mijn lezer, met Stock en zijn eersten bewerker en met Dr. BARGER, evenals ik, compassie hebben.

En daarbij komt nog iets.

Zeker, de uitgever D. A. DAMEN, vroeger te Rotterdam, thans te 's HAGE is de tegenwoordige eigenaar van de Hollandsche bewerking van „Stock's“ Handboek voor het onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis, onder toezicht van Dr. E. BARGER. Ik vernam dit uit de Voorrede van Dr. RENKEMA. Maar wij weten ook wel, dat het zeggen van dien heer uit Jesus' gelijkenis van de arbeiders in den wijngaard: „O! is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne, wat ik wil?“ voor den Christen nooit maxima mag wezen in betrekking tot zijn eigendom. Wij weten ook wel, dat in de zedelijke wereld een gulden regel der wederkerigheid geldt, die ook door Jesus positief is uitgesproken in dezen vorm: „En gelijk gij wilt, dat u de menschen doen zullen, doet gij hun ook desgelijks“.

Daarom wikt deze Stock III niet alleen mijn compassie met Stock I en II, maar komt er nog een bedenking van zedelijken aard bij.

Nu zou ik van dit alles hier liever hebben geweten, indien er niet analoge gevallen waren. Het geval Stock III staat toch niet alleen. Op het gebied van christelijke van stichtelijke literatuur hebben ten onzent, ook anderen dan de heer DAMEN van boeken van buitenlandse auteurs met min of meer gevierde namen, onder zoo'n naam, dergelijke „bewerkingen“ uitgegeven. Zeker volkomen te goeder trouw.

Maar het wil er toch niet bij mij in, dat men onder den naam van den oorspronkelijken schrijver 'n bewerking van diens boek geeft welke van zijn opvattingen niet — weinig afwijkt.

En voorbeelden, ook min goede voorbeelden, vinden zoo licht navolging.

Of ik mij ontdoet van deelen brul formeerde goede zorge deze ontdoel hebben — bruikbaar — Bijbelsche G. Zeker, ver wil dit tra gelukt is. C. Handboek Geschiedenis dat aan de Geschiedenis de Gereformeerde beantwoordt. Het is er voor onder Alzo, voor lijke onder die aan on onze jongel Wie de het eerste ga het NIEUWE tot het geve schiedenis is zich zijn taal overigens een goed Gerefo Alleen ma dit zoo kos vlag van Stv Da. RINK uit de stof, en die hij, in en studie i eigen naam i der Bijbelsch Aan het ve het mij vo bedoeld, — nieuwe bewe geven, had h voldoen. Hij stellen, op z boek ten be belsch onder Men moet ook niet ont Laat mij h dit Handbo voering als d een goeden eer voor zijn

Er liggen ons, die bett het vereinigen wachten. Ont brief van en wordt van de Arbe zoals die o a worden. Deze belang „Onlangs in den keller i gesteld van d U dit blad i „Afgaande i durf ik veron dit werk. Voo in ons land U de zaak es zal het in elk onzent er op wel openbaren Zeer gaarne het bovenstaan Ook voor z onder de kelle verlicht.

Zeker zijn e maar ook on menschen te standen, welk aantrekken, e hebben om d ringen op te toring van pos tijde den indi vaak zelfs een En toch m het arbeidaleve om hen te l Christelijke wer ja, waarop z men in den al

De kring, i dag verkeeren, teljke gestem komt dat zij, genomen word goddienstplich kan zijn. En het gaat lijken arbeid i omdat men z denkt, zeggen i resultaat kan o Immers bei tegendeel.

Londen, Fra Cannes, Berli New-York, L Christelijke Tel de kellers ge wisseling van geberbergd, teg allerlei instellin aan verboden voor onderwijs muziek, enz. i vanzelf spreek oefeningen en komsten.

Natuurlijk k in plaatsen m andere buitenla genoemde, heb van jonge ma voor kellers. Zoover ons bek Zoo heeft oo Christ. Vei te 's-Gravenha ons ligt, en het natuurlijk v dese en dergel kellerswereld kring, waarin a uittoefenen op Immers luidt

Zij stelt a te dier sted